

Šta institucije nisu uradile u vezi sa izborima i kampanjom

Transparentnost Srbija (članica Transparency International) ukazuje da **državni organi** Republike Srbije **nisu uradili sve što je bila njihova zakonska obaveza, niti sve što su mogli** kako bi se rešili problemi koji su poznati od ranije i oni koji su se pojavili u ovoj izbornoj kampanji.

Situacija još **lošija nego što je bila na parlamentarnim izborima iz 2016.** Nisu rešeni problemi na koje je ukazala Transparentnost – Srbija¹. Takođe, nisu rešeni ni problemi na koje je ukazala posmatračka misija OEBS/ODIHR² a na koje se poziva i Evropska komisija u svojim izveštajima.

Narodna skupština ni ove godine, kao ni u prethodnih petnaest, nije ispunila svoju zakonsku obavezu **da formira Nadzorni odbor**. Na tom putu, 2016. je predsednica Narodne skupštine makar uputila poziv poslaničkim grupama (tri su se odazvale) i Vladi da predlože kandidate, što je njena zakonska obaveza, a sada, sudeći po odgovoru za pristup informacijama koji smo dobili od parlamenta³, ni to nije učinjeno.

Regulatorno telo za elektronske medije (REM, ranije RRA) nadležno je za praćenje postupanja TV i radio stanica, poštovanje Pravilnika koji je doneo Savet REM 2015, kao i poštovanja Zakona o oglašavanju, Zakona o elektronskim medijima i drugih propisa. **Zakon o oglašavanju iz 2016. nije rešio probleme** državnog i političkog oglašavanja. Njegova načela se primenjuju i na izbornu kampanju, što se pokazalo kao sporno u slučajevima kada je REM zabranio emitovanje spota za A. Vučića (korišćenje uvredljivog izraza)⁴, emitovanje spotova V. Jeremića (uporedno oglašavanje bez dopuštenja lica koje se pominje)⁵, ali nije kontrolisao primenu drugih načela iz Zakona o oglašavanju (istinitost, zabrana obmanjujućeg oglašavanja). REM **nije precizirao svoj Pravilnik iz 2015⁶**, usled čega su ostali nerešeni problemi u vezi sa besplatnim emitovanjem predizbornih mitinga na TV stanicama, koje je dozvoljeno, jedino ako se jednako postupa prema svim kandidatima. Nema naznaka da je REM kontrolisao poštovanje ovih pravila i pored toga što je na neke takve slučajeve ukazano i u medijima⁷. Pored toga što REM ni u dosadašnjim kampanjama nije samoinicijativno ispitivao da li TV i radio stanice omogućavaju kandidatima oglašavanje pod istim finansijskim uslovima, sada načinjen i krupan korak nazad – najavom⁸ da neće čak ni prikupljati statističke podatke o proporciji zastupljenosti pojedinih kandidata u reklamama i informativnom programu (što je rađeno u više prethodnih izbornih procesa). Za izbore 2016 je takav pregled, prema svedočenjima iz samog REM, napravljen, ali ne i objavljen.

1

http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Nalaz_o_monitoringu_izborne_kampanje_TS_jul-2016.pdf

2 <http://www.osce.org/odihr/elections/serbia/228556>

3 Odgovor glasi: „u 2017. godini nisu primljeni i zavedeni dokumenti koji sadrže takve informacije“.

4 <http://www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/aktivnosti-2/pod-lupom/9057-od-cega-rem-stiti-gradane>

5 <http://rs.n1info.com/a237845/Vesti/Vesti/Mediji-i-izvestavanje-tokom-kampanje.html>

6 http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Inicijativa_-_Regulatorno_telo_za_elektronske_medije.pdf

7 http://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Predstavka_REM_Ni%C5%A1.pdf

8 <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/rem-nece-pratiti-medije-tokom-kampanje-nemaju-parametre-za-softver>

Agencija za borbu protiv korupcije, koja treba da kontroliše zakonitost finansiranja kampanje i zloupotrebu javne funkcije, radi godinama sa nepotpunim Odborom, a poslednjih meseci i bez direktora⁹, što povećava mogućnost političkih pristisaka¹⁰. Sudeći po nedemantovanom pisanju medija, politička povezanost je imala ulogu i u odabiru kandidata za direktora, ali do izbora nije došlo, zbog toga što 2 od 6 članova Odbora nije želelo da pruži glas kandidatkinji za koju se pretpostavlja da je bila najviše po volji vlastima (za odluku je moralo da glasa najmanje 5 članova). Direktor nije izabran ni na ponovljenom konkursu¹¹. Problem će biti još veći kada početkom aprila još nekim članovima Odbora istekne mandat, pogotovo kada se ima u vidu aktuelna „samosuspenzija“ Skupštine koja bira članove ovog tela. Agencija se, u vezi sa tvrdnjama o smanjenoj aktivnosti u izbornoj kampanji, oglasila saopštenjem¹², u kojem se ističe da Agencija prati izbore, da je manji broj posmatrača u vezi sa činjenicom da se održavaju samo predsednički a ne i druge vrste izbora, da praćenje vrši i kroz predstavljanje građana, da je uočila kao problematične pojave „određenih političkih subjekata“ aktivnosti koje nisu političke, kao što su „deljenje pomoći slabije situiranim građanima, organizovanje besplatnih lekarskih pregleda, dobrovoljno davanje krvi“, da je Agencija postupala u vezi sa takvim slučajevima i ranije i da će to činiti i dalje i da će Agencija u svim slučajevima kada utvrdi da su funkcioneri zloupotrebili funkciju za izbornu kampanju „postupiti u skladu sa svojim ovlašćenjima“. Agencija je takođe saopštila da ima vršioca dužnosti direktora i stručnu službu koji se bave kontrolom finansiranja izborne kampanje i poštovanjem obaveza funkcionera. Iako je nesporno da Agencija i u postojećim okolnostima može da ispuni svoju zakonsku ulogu, mogu se pojaviti i prepreke na tom putu. Naime, činjenica je da je Agencija ovaj put, za poslove kontrole finansiranja kampanje i tražila i dobila višestruko manje novca iz budžeta nego što je to bio slučaj 2012¹³. Okolnost da je izborna kampanja ovaj put kraća nego inače, kao i da se uz predsedničke izbore ne održavaju izbori druge vrste, olakšaće obavljanje posla i sa manjim sredstvima. S druge strane, ova kampanja je stvorila i nove izazove i vidove finansiranja koji ranije nisu bili zastupljeni u toj meri (oglašavanje preko interneta i društvenih mreža, razne vrste direktne kampanje), što iziskuje i dodatan rad. Uz sve to, Agencija ovaj put ne može da računa ni na podatke koje je ranijih godina dobijala od REM, kada je reč o oglašavanju na TV i radio stanicama. Inače, budžetska sredstva namenjena za kontrolu finansiranja izborne kampanje se koriste isključivo za prikupljanje podataka tokom kampanje, dok analize i provere rade službenici Agencije.

U pogledu kontrole ponašanja javnih funkcionera tokom kampanje, objavljena je jedna zabrinjavajuća informacija. Naime, na osnovu izjave neimenovanog izvora iz Agencije za borbu protiv korupcije, list „Danas“, je 10. marta 2017. objavio¹⁴ stav da ministri „u toku predizborne kampanje ne postupaju suprotno odredbama Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije“, kada u slobodno vreme, uključujući i predizbornu kampanju, koriste službene automobile. Transparentnost Srbija je zatražila informacije o tome da li je ovo zvaničan stav

⁹ Za razliku od REM, Agencija je krajem 2016. objavila svoj izveštaj o kontroli, ali ga nije promovisala (što je bilo uobičajeno ranijih godina).

¹⁰ - <http://pescanik.net/partijska-direktorka/>

¹¹ <http://www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/aktivnosti-2/pod-lupom/9060-propao-i-drugi-pokusaj-izbora-direktora-agencije-za-borbu-protiv-korupcije>

¹² <http://www.acas.rs/%d0%b0%d0%b3%d0%b5%d0%bd%d1%86%d0%b8%d1%98%d0%b0-%d0%b7%d0%b0-%d0%b1%d0%be%d1%80%d0%b1%d1%83-%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%82%d0%b8%d0%b2-%d0%ba%d0%be%d1%80%d1%83%d0%bf%d1%86%d0%b8%d1%98%d0%b5-%d0%bf%d1%80/?pismo=lat>

¹³ Treba napomenuti da su ova izdvajanja veća od zakonom propisanog minimuma.

¹⁴

http://www.danas.rs/drustvo.55.html?news_id=340636&title=Agencija%3a+Ministri+mog+slu%5c%bebenim+kolima+u+kampanju

Agencije, i na čemu je zasnovan. U vezi sa ovim posebno su značajne odredbe člana 6. UREDBE O NAČINU KORIŠĆENJA SLUŽBENIH VOZILA ("Sl. glasnik RS", br. 49/2014 i 15/2015), prema kojima „Pravo na službeno vozilo visoke klase na stalnom korišćenju sa stalnim vozačem imaju: predsednik Republike, predsednik Narodne skupštine, predsednik Vlade, potpredsednici Vlade, ministri, predsednik Ustavnog suda i predsednik Vrhovnog kasacionog suda.“), ali i odredbe člana 3. istog akta („Službena vozila mogu se koristiti za obavljanje poslova i zadataka iz delokruga državnih organa, javnih službi i javnih agencija“). Sve to je bitno u kontekstu primene člana 29. st. 2. i 3. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije („Funkcioner ne može da koristi javne resurse i skupove na kojima učestvuje i susrete koje ima u svojstvu funkcionera, za promociju političkih stranaka, odnosno političkih subjekata. Izuzetno, funkcioner može da koristi javne resurse radi zaštite lične bezbednosti, ukoliko je takva upotreba javnih resursa uređena propisima iz te oblasti ili odlukom službi koje se staraju o bezbednosti funkcionera“).

Republička izborna komisija počela je svoj rad u sastavu koji nije u skladu sa odredbama čl. 29. st. 4. Zakona o izboru narodnih poslanika, što je izložilo riziku odluke koje to telo donese. Sastav je dopunjen predstavnicima pojedinih predlagača kandidata. Kontroverze su izazvale i pojedine druge odluke RIK, pre svega u vezi sa načinom glasanja na Kosovu i Metohiji i u vezi sa priznavanje rezultata izbora kada izveštaji sadrže podatke za koje se može pretpostaviti da su pogrešno uneti. TS je inače javno pozvala političke subjekte čiji su predstavnici već zastupljeni u stalnom sastavu biračkih odbora da ne imenuju svoje predstavnike i u prošireni sastav ovih tela. To bi moglo da donese značajne uštede budžetu. Nemamo podataka da li je neko podržao ovu preporuku. U međuvremenu je objavljeno da će parlamentarne stranke u stalnom sastavu imati 49.344 predstavnika koji će biti raspoređeni na 8.224 mesta širom Srbije. Od ukupnog broja predstavnika, i stranke koje čine vladajuću koaliciju i one opozicione imaće isti broj predstavnika u stalnom sastavu biračkih odbora - po 24.672¹⁵.

Javno tužilaštvo je organ čije se odsustvo aktivnosti najviše osetilo u dosadašnjem periodu kampanje. Tokom kampanje su se još više nego na ranijim izborima javljale sumnje u pritiske na birače u vezi sa obezbeđivanjem sigurnih glasova i korišćenje sredstava javnih preduzeća i javnih ustanova u vezi sa tim, pored od ranije postojećih sumnji u kupovinu glasova i druge slične pojave. Javni tužilac nije delovao proaktivno i ni jednog trenutka nije pozvao građane da prijave ova krivična dela (zloupotreba službenog položaja, davanje i primanje mita u vezi sa glasanjem) uz obećanje da će dobiti zaštitu u slučaju da dostave dokaze i svedoče o njima. Povrh toga, naročito u finišu izborne kampanje, kandidati su izneli optužbe na račun svojih protivnika i članova porodice o veoma ozbiljnim krivičnim delima. Ni u vezi sa ovim se javno tužilaštvo nije oglasilo u javnosti.

Pored toga, kampanja iz 2017. iznedrila je u još većem obimu nego što je to bilo ranije izazove za koje ne samo da nema institucionalne kontrole, nego nema ni jasnih pravila, kao što su i prikupljanje „sigurnih glasova“, vođenje kampanje na internetu i društvenim mrežama i oglašavanje pre raspisivanja izbora.

¹⁵ <http://www.blic.rs/vesti/politika/rik-poslanicke-grupe-na-izborima-ce-imati-42344-predstavnika/7geifd4>